

УДК 343.32

DOI: 10.33663/1563-3349-2026-100-419

ISSN 1563-3349

А. Ю. ПИЛИПЕЦЬ

ОСВІТНЯ ПРОПАГАНДА НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ: АНАЛІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

Проаналізовано вироки судів, ухвалені судами України протягом 2022 – 2026 років за ч. 3 ст. 111-1 КК України у частині встановлення ознак освітньої пропаганди. Встановлено, що освітня колабораційна діяльність може вчинятися громадянами України виключно на тимчасово окупованій території. Підтримано підхід, відповідно до якого у разі здійснення громадянином України педагогічної (науково-педагогічної) діяльності на тимчасово окупованій території у вигляді викладання суспільствознавчих дисциплін (предметів), а також російської мови, правомірним є кваліфікація таких дій як освітньої пропаганди за ч. 3 ст. 111-1 КК України. В інших випадках, коли громадянин України на тимчасово окупованій території викладав, наприклад, природничі дисципліни, то самого по собі такого факту недостатньо для притягнення його до кримінальної відповідальності за освітню пропаганду. Констатовано, що суди не здійснюють диференціації протиправних дій громадян України на колабораційне навчання та освітню пропаганду та не відображають це у вироків.

Ключові слова: колабораційна діяльність, освітня пропаганда, пропаганда, колабораційне навчання, тимчасово окупована територія, кримінальна відповідальність, кримінальне правопорушення.

Pylypets Anton. Educational propaganda in temporarily occupied territories: an analysis of case law

This study analyses court judgments handed down by Ukrainian courts between 2022 and 2026 under Part 3 of Article 111-1 of the Criminal Code of Ukraine, specifically regarding the determination of the elements constituting educational propaganda. It has been established that educational collaboration may be committed by Ukrainian citizens exclusively within the temporarily occupied territory. The approach was upheld whereby, if a Ukrainian citizen carries out pedagogical (scientific and pedagogical) activities in the temporarily occupied territory in the form of teaching social studies disciplines (subjects),

© ПИЛИПЕЦЬ Антон Юрійович – аспірант відділу проблем кримінальної юстиції та кримінології Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України; ORCID: 0009-0004-9663-9665; e-mail: anton.pylypets@gmail.com

as well as the Russian language, it is lawful to classify such actions as educational propaganda under Part 3 of Article 111-1 of the Criminal Code of Ukraine. In other cases, where a Ukrainian citizen in the temporarily occupied territory taught, for example, natural sciences, this fact alone is insufficient to hold them criminally liable for educational propaganda. It has been noted that the courts do not distinguish between unlawful acts by Ukrainian citizens in the form of collaborationist teaching and educational propaganda, nor do they reflect this in their judgments.

Key words: *collaboration, educational propaganda, propaganda, collaborationist training, temporarily occupied territory, criminal liability, criminal offence.*

Вступ. У частині 3 ст. 111-1 Кримінального кодексу України (далі – КК) передбачено відповідальність за дві альтернативні форми колабораційної діяльності в освіті, серед яких – освітня пропаганда, а саме здійснення громадянином України пропаганди у закладах освіти незалежно від типів та форм власності з метою сприяння здійсненню збройної агресії проти України, встановленню та утвердженню тимчасової окупації частини території України, уникненню відповідальності за здійснення державою-агресором збройної агресії проти України. У науковій літературі такі форми колабораційної діяльності отримали назву «освітнього колаборантства» [1, с. 290]. За даними Державної судової адміністрації України, за освітній колабораціонізм незалежно від форми протягом 2022 – 2025 років засуджено загалом 113 осіб, з яких у 2023 році – 9 осіб (2% від загальної кількості засуджених за ст. 111-1 КК в цьому році), у 2024 р. – 43 особи (5% від загальної кількості засуджених за ст. 111-1 КК в цьому році), у 2025 р. – 61 особа (7% від загальної кількості засуджених за ст. 111-1 КК в цьому році). У 2022 році за ч. 3 ст. 111-1 КК не було засуджено жодної особи [2–5].

Для адекватного з’ясування сутності поняття пропаганди, яке, без сумніву, є основним у відповідному термінологічному звороті, що позначає альтернативну форму колабораційної діяльності, важливим є аналіз судової практики, яка, враховуючи, зокрема, збільшення кількості засуджених за с. 3 ст. 111-1 КК, вочевидь, набуває розвитку та впливає на становлення усталених підходів до розуміння окремих складових освітнього колабораціонізму, впливає на формування наукового знання у відповідній царині.

Огляд джерел. У науковій літературі проблема кримінальної відповідальності за освітній колабораціонізм була предметом уваги багатьох науковців, серед яких виокремимо доробок О. О. Дудорова, Д. О. Євтеєвої, З. А. Загиней-Заболотенко, О. І. Матюшенко, Р. О. Мовчана, Є. О. Письменського, М. А. Рубашенка, М. І. Хавронюка та ін. Водночас, з огляду на розвиток судової практики в аспекті застосування ч. 3 ст. 111-1 КК, зміни її векторів, актуальним залишається дослідження проблеми аналізу судової практики в цій частині, яка допоможе визначитися з тим, що слід розуміти під освітньою пропагандою як альтернативною формою освітнього колабораціонізму.

Виклад основного матеріалу. Враховуючи формулювання освітньої пропаганди у ч. 3 ст. 111-1 КК, виокремимо основні ознаки нормативного рівня цієї форми освітнього колабораціонізму. Так, суспільно небезпечним діянням законодавець назвав «пропаганду»; місцем вчинення злочину – «заклади освіти незалежно від типів та форм власності»; метою – сприяння а) здійсненню збройної агресії проти України, б) встановленню та утвердженню тимчасової окупації частини території України, в) уникненню відповідальності за здійснення державою-агресором збройної агресії проти України. Ці ознаки – явні, оскільки безпосередньо передбачені законодавцем в диспозиції ч. 3 ст. 111-1 КК. Водночас інші обов'язкові ознаки освітньої пропаганди належать до латентних та впливають із сутності самої колабораційної діяльності як соціально-правового явища. Окремі латентні ознаки витлумачив Верховний Суд (далі – ВС). Так, об'єднана палата ККС ВС у постанові від 01.12.2025, висновуючи, що ні тимчасово окупована територія, ні приналежність суб'єкта до громадянства України не є іманентною властивістю всіх без винятку форм колабораційної діяльності, підкреслила, що місце вчинення діяння не має кримінально-правового значення у разі здійснення пропаганди в закладах освіти (ч. 3 ст. 111-1 КК) [6].

Такої ж думки дотримуються й інші науковці. Зокрема, Н. О. Антонюк, З. А. Загиней-Заболотенко, проаналізувавши вказану постанову об'єднаної палати ККС ВС, зазначають, що «ТОТ не є ознакою всіх без винятку форм колабораційної діяльності. Все залежить від того, чи включає саме цю ознаку законодавець у склад відповідної форми колабораціонізму. Освітня пропаганда, як

впливає з нормативних положень ч. 3 ст. 111-1 КК, не обов'язково вчиняється на ТОТ» [7, с. 312].

Водночас такий підхід підтримується не всіма вченими. Наприклад, Є. О. Письменський пише про те, що «обов'язковою ознакою об'єктивної сторони цього складу кримінального правопорушення є обстановка його вчинення в умовах окупації. ... Місцем вчинення цього злочину є заклад освіти, який утворений на окупованій території ...» [8, с. 160].

Попри авторитетність першого з висловлених підходів, вважаємо більш правильним останній, відповідно до якого освітня пропаганда, як і «колабораційне навчання», може вчинятися виключно громадянином України на тимчасово окупованій території. Вказана ознака впливає з соціально-правової сутності колабораціонізму як явища, що, як відомо, вчиняється виключно громадянами держави та на її окупованих територіях. З проаналізованих нами 50 вироків, ухвалених судами України за ч. 3 ст. 111-1 КК, вчинення освітньої пропаганди не інкримінувалося іноземцям або особам без громадянства, а також поза межами тимчасово окупованої території.

Як зазначалося вище, основним терміном, що визначає спрямованість всього суспільно небезпечного діяння, передбаченого ч. 3 ст. 111-1 КК, є пропаганда. Вказаний термін використовується законодавцем також у ч. 1 ст. 299 (пропаганда до вчинення дій, що мають ознаки жорстокого поводження з тваринами), ст. 436 (пропаганда війни), ст. 436-1 (пропаганда комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів цього Кодексу). Попри те, що поняття «пропаганда» кілька разів уживається законодавцем, його значення залишається невизначеним у КК. Вочевидь, для встановлення кримінально-правового значення пропаганди доцільно послуговуватися загальносоціальним значенням цього поняття. Оскільки це питання заслуговує самостійної уваги та не є предметом дослідження в цій праці, будемо виходити з того, що «пропаганда завжди має на меті здійснення прихованого впливу на свідомість людей та нав'язування «потрібної» точки зору» [9, с. 154].

Пропаганда у складі освітнього колабораціонізму розуміється науковцями переважно в тому ракурсі, про який йшлося вище. Так, М. А. Рубашенко та О. В. Зайцев пишуть про те, що пропаганда у

ч. 3 ст. 111-1 КК характеризується «спрямованістю інформативного впливу на формування в її адресата певного світосприймання, вигідного суб'єкту чи тій стороні, яку він представляє. ... Адресатом пропагандистської інформації, як правило, будуть здобувачі освіти (дошкільнята, учні, студенти), ... а також інші особи – батьки абітурієнтів чи здобувачів освіти, педагогічний склад, технічний персонал закладу освіти. ... Пропаганда може полягати в систематичних актах інформаційного характеру, а також становити одиничний інформаційний акт пропаганди, учинення якого достатньо для констатації пропаганди» [1, с. 294–296]. На думку Є. О. Письменського, пропаганда у ч. 3 ст. 111-1 КК – «це форма комунікації з учасниками освітнього процесу, яка передбачає маніпулювання їхньою свідомістю з метою формування та роз'яснення в них таких уявлень і позицій, що обґрунтовують сприяння здійсненню збройної агресії проти України, встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України, уникнення відповідальності за здійснення державою-агресором збройної агресії проти України. Відповідні уявлення та позиції, замість засудження, отримують схвальну оцінку, а їх втілення видається за поведінку, яку можна наслідувати та поширювати» [8, с. 161]. Автори одного з практичних poradників пишуть про те, що «здійснення пропаганди передбачає цілеспрямоване та активне поширення спеціально підібраних аргументів, фактів, думок тощо задля ідеологічного впливу та формування певних поглядів і переконань в адресата пропаганди» [10, с. 30].

Загалом погоджуємося з такими ознаками пропаганди, запропонованими цими науковцями у контексті кримінальної відповідальності за освітній колабораціонізм. Однак, із теоретичної точки зору, вказані ознаки підлягають поглибленому дослідженню, оскільки наразі досить складно встановити відмінності між пропагандою та іншими схожими суспільно небезпечним діяннями, передбаченими в інших статтях Особливої частини КК (наприклад, публічними закликами, маніпулюванням). У межах цієї публікації на означених питаннях зупинятися не будемо. Звернемо увагу на те, які існують підходи в судовій практиці стосовно розуміння освітньої пропаганди у контексті кримінальної відповідальності за ч. 3 ст. 111-1 КК.

Передусім звернемо увагу на те, чи можна відносити педагогічну (науково-педагогічну діяльність) громадян України на ТОТ до

освітнього колабораціонізму загалом та до освітньої пропаганди зокрема. Переважна більшість науковців обґрунтовано стверджують, що загалом така діяльність не може кваліфікуватися за ч. 3 ст. 111-1 КК. Наприклад, Н. О. Антонюк пише про те, що для оцінки педагогічної діяльності громадянина України на ТОТ у створеному закладі освіти доцільно застосовувати диференційований підхід. Наприклад, у разі викладання суспільствознавчих предметів, як-от історія, то у разі, коли громадянин України переходить на викладання історії держави-агресора, то саме по собі здійснення такого викладання повинно кваліфікуватися за ч. 3 ст. 111-1 КК як освітня пропаганда. На відміну від викладачів історії, громадяни інших дисциплін (наприклад, хімії чи математики) не можуть однозначно визнаватися колаборантами [11, с. 61]. Стосовно педагогічної (науково-педагогічної) діяльності цілком поділяємо зазначений підхід науковців та вважаємо, що необхідно підходити диференційовано до встановлення підстави кримінальної відповідальності за освітню пропаганду в таких випадках. Самого по собі факту викладання суспільствознавчих дисциплін (як-от історія) достатньо для того, аби встановити в діях громадянина України склад злочину, передбачений ч. 3 ст. 111-1 КК. В інших випадках, коли громадянин України на ТОТ викладав, наприклад, природничі дисципліни, то самого по собі такого факту недостатньо для притягнення до кримінальної відповідальності за освітню пропаганду.

Підтвердження такому підходу знаходимо і в судовій практиці. Наприклад, вироком Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області від 15.09.2025, зокрема, за ч. 3 ст. 111-1 КК засуджено громадянина України, який, будучи призначеним окупаційною владою «доцентом кафедри загально-гуманітарних та соціально-економічних дисциплін» в закладі вищої освіти на ТОТ Крим, викладав історичні науки та в межах посадових обов'язків видав та презентував книгу з історії з метою популяризації історії прокуратури Росії й державно-патріотичного виховання молоді. Окрім того, як викладач, громадянин України згідно з вироком вчинив і інші пропагандистські дії в межах здійснення науково-педагогічної діяльності [12]. Вироком Тернівського міського суду Дніпропетровської області від 11.04.2024 засуджено за ч. 3 ст. 111-1 КК громадянина України, вчителя історії у закладі освіти на ТОТ, яка була призначена на цю посаду окупаційною владою, та здійснюва-

ла пропаганду у вказаному закладі освіти, висловлюється на підтримку дій окупаційної влади та змінення освітньої програми на стандарти освіти держави-агресора, надала інтерв'ю телеканалу РФ, у ході якого активно закликала не навчатися у закладах освіти України [13].

Згідно з ухваленими вироками освітня пропаганда мала прояв у: участі громадянина України, який працював у закладах освіти у постановочних відео для пропагандистських ЗМІ РФ [14], опублікуванні відео пропагандистського характеру [15], участі в агітаційних заходах [16], наданні інтерв'ю на фоні символіки РФ або ЛНР чи ДНР [17], здійсненні різних заходів (флешмобів, зустрічей, святкувань із символікою РФ, ЛНР та представниками окупаційної влади) [18].

За нашими спостереженнями у ході аналізу ухвалених вироків судів за ч. 3 ст. 111-1 КК, практично відсутні ті судові рішення, в яких в діях громадян України встановлено наявність ознак виключно освітньої пропаганди. Зазвичай така пропаганда – це один із кримінально-протиправних епізодів діяльності громадянина України у закладі освіти на ТОТ – освітня пропаганда зазвичай поєднується з «колабораційним навчанням», а саме з вчиненням громадянином України дій, спрямованих на впровадження стандартів освіти держави-агресора у закладах освіти. Таке поєднання освітньої пропаганди та «колабораційного навчання» є цілком зрозумілим. Адже зазвичай до кримінальної відповідальності за ч. 3 ст. 111-1 КК притягаються до кримінальної відповідальності освітні функціонери, тобто особи, які виконують організаційно-розпорядчі або адміністративно-господарські функції у закладі освіти, створеному окупаційною владою на ТОТ. Це посади, наприклад, директорів шкіл, закладів дошкільної освіти, деканів закладів вищої освіти, їх заступників, завідувачів кафедр, завідувачів відділів освіти на ТОТ тощо. Тому і в їх діях зазвичай констатується наявність двох форм освітнього колабораціонізму, передбачених у ч. 3 ст. 111-1 КК.

Також слід звернути увагу на те, що в окремих вироків суди не обвинувачують громадян України у вчиненні освітньої пропаганди, обмежившись виключно кваліфікацією їх дій як «колабораційного навчання», хоча з тексту вироку вбачається, що окремі дії, вчинені громадянином України, становлять освітню пропаганду. Наприклад, вироком Соборного районного суду

міста Дніпра від 22.09.2025 як впровадження стандартів освіти держави-агресора (ч. 3 ст. 111-1 КК) кваліфіковано дії громадянки України, яка була призначена окупаційною владою на посади старшого викладача кафедри російської мови та літератури та виконувача обов'язки цієї кафедри, забезпечуючи викладання російської мови студентам відповідного закладу вищої освіти, створеного окупаційною владою на ТОТ. На нашу думку, в цьому випадку, як і стосовно викладання історії рф, проведення занять з російської мови та літератури, керівництво магістрами з написання магістерських робіт з цієї навчальної дисципліни, організація та участь у науково-практичних конференціях, присвячених розвитку російської мови на ТОТ, є не чим іншим, як освітньою пропагандою, а розроблення впроваджених у навчальний процес відповідного закладу вищої освіти робочих програм навчальних посібників з російської мови за стандартом освіти рф є не чим іншим, як «колабораційним навчанням». Відповідно й у вирокі, формулюючи обвинувачення, суду належало б зазначити, що обвинувачена громадянка України вчинила дві форми освітнього колабораціонізму, передбачених ч. 3 ст. 111-1 КК, а не лише «колабораційне навчання».

Проте з проаналізованих вироків вбачається, що суди в окремих випадках не диференціюють та не розрізняють ті протиправні дії, які вчинені громадянином України на ТОТ у формі «колабораційного навчання» та освітньої пропаганди, дослівно відтворюючи у формулюванні обвинувачення вироків редакцію ч. 3 ст. 111-1 КК. Вважаємо це правозастосовним недоліком, який потребує коригування та виправлення з метою впровадження конкретності кваліфікації дій громадян України. Водночас можемо припустити, що відсутність розрізнення вчинених протиправних дій на «колабораційне навчання» та освітню пропаганду пояснюється тим, що ні в теорії, ні тим більше у судовій практиці не розроблено чітко визначених ознак, притаманних протиправній пропаганді. Тому й суди обережно ставляться до того, аби ідентифікувати вчинене як освітню пропаганду, прописавши це у формулюванні обвинувачення. Тому в наступних наукових дослідженнях доцільно детально зупинитися на тому, які ознаки притаманні пропаганді як суспільно небезпечному діянню.

Висновки. Освітня колабораційна діяльність може вчинятися громадянами України виключно на тимчасово окупованій території.

У разі здійснення громадянином України педагогічної (науково-педагогічної) діяльності на тимчасово окупованій території у вигляді викладання суспільствознавчих дисциплін (предметів), а також російської мови, правомірним є кваліфікація таких дій як освітньої пропаганди за ч. 3 ст. 111-1 КК України.

В інших випадках, коли громадянин України на тимчасово окупованій території викладав, наприклад, природничі дисципліни, то самого по собі такого факту недостатньо для притягнення його до кримінальної відповідальності за освітню пропаганду. Освітня пропаганда у діях такого громадянина України може бут встановлена лише е разі, коли одночасно з педагогічною (науково-педагогічною) діяльністю на ТОТ він вчинив інші пропагандистські дії.

Суди не здійснюють диференціації протиправних дій громадян України на колабораційне навчання та освітню пропаганду та не відображають це у вирокках. Окрім того, у разі фактичної наявності дій, що утворюють освітню пропаганду, суди у вирокках не зазначають такий обсяг протиправної поведінки.

1. Колабораціонізм на тимчасово окупованих територіях: проблеми правової оцінки, гарантування прав і свобод людини та реінтеграції територій: монографія / М. А. Рубашенко, І. В. Яковюк, Н. В. Шульженко, О. В. Зайцев, С. О. Харитонов; за заг. ред. М. А. Рубашенка. Нац. фонд дослідж. України; нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2024. 576 с. 2. Звіт про осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності, та види кримінального покарання за 2022 рік (форма 6) / Офіційний вебсайт «Судова влада». URL: <http://surl.li/xobtrnv> 3. Звіт про осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності, та види кримінального покарання за 2023 рік (форма 6) / Офіційний вебсайт «Судова влада». URL: <http://surl.li/xubwjq> 4. Звіт про осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності, та види кримінального покарання за 2024 рік (форма 6) / Офіційний вебсайт «Судова влада». URL: <http://surl.li/xubwjq> 5. Звіт про осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності, та види кримінального покарання за 2025 рік (форма 6) / Офіційний вебсайт «Судова влада». URL: <http://surl.li/xubwjq> 6. Постанова об'єднаної палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 01.12.2025 у справі № 638/18926/23 (провадження № 51-714кмо25). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132476385> 7. Антонюк Н. О., Загиней-Заболотенко З. А. Кримінальна відповідальність за освітній колабораціонізм у правових висновках Верховного Суду. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2026. Вип. 02, ч. 2. С. 310–315.

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.02.2.49> URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2026/04/51-1.pdf> **8.** Письменський Є. О. Кримінально-правові проблеми протидії колабораційній діяльності: монографія. Київ: Алерта, 2024. 438 с. **9.** Драбук С. С. Пропаганда та її види. Шляхи протидії пропаганді. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. Вип. 01. С. 153–157. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.01.28> . URL: <https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/258841/255602> **10.** Колабораційна діяльність: загальні засади кримінально-правової кваліфікації: практич. poradnik / О. О. Буряк, О. І. Букреєв, Д. О. Олейніков, М. В. Членов / за заг. ред. А. З. Швеця. Харків: Право, 2022. 98 с. **11.** Антонюк Н. О. Державна зрада і колабораційна діяльність: питання кримінально-правової кваліфікації. *Слово Національної школи суддів України*. 2021. № 4 (37). С. 56–68. DOI [10.37566/2707-6849-2021-4\(37\)-5](https://doi.org/10.37566/2707-6849-2021-4(37)-5) URL: https://slovo.nsj.gov.ua/images/pdf/2021/4_37_2021/antoniuk.pdf **12.** Вирок Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області від 15.09.2025 у справі № 607/154/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130414336> **13.** Вирок Тернівського міського суду Дніпропетровської області від 11.04.2024 у справі № 194/156/23. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118287230#> **14.** Вирок Нововоронцовського районного суду Херсонської області від 19.06.2025 у справі № 954/1183/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128282203> **15.** Вирок Рівненського міського суду Рівненської області від 12.06.2025 у справі № 569/4276/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128127902> **16.** Вирок Луцького міськрайонного суду Волинської області 11.09.2023 у справі № 161/2177/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113341455#> **17.** Вирок Жовтневого районного суду м. Дніпропетровська від 11.12.2023 у справі № 201/1779/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115604294> **18.** Вирок Тернівського міського суду Дніпропетровської області від 22.10.2024 у справі № 194/1069/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122462551#> **19.** Вирок Соборного районного суду м. Дніпра від 22.09.2025 у справі № 201/3722/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130521951>

References

1. Kolaboratsionizm na tymchasovo okupovanykh terytoriiakh: problemy pravovoi otsinky, harantuvannya prav i svobod liudyny ta reintehratsii terytorii: monohrafiya / M. A. Rubashchenko, I. V. Yakoviuk, N. V. Shulzhenko, O. V. Zaitsev., S. O. Kharytonov; za zah. red. M. A. Rubashchenka. Nats. fond doslidzh. Ukrainy; nats. yuryd. un-t im. Yaroslava Mudroho. Kharkiv: Pravo, 2024. 576 s. **2.** Zvit pro osib, prytiahnutykh do kryminalnoi vidpovidalnosti ta vydy kryminalnoho pokarannya za 2022 rik (forma 6) / *Ofitsiyni vebsait «Sudova vlada»*. URL: <http://surl.li/xobrnv> **3.** Zvit pro osib, prytiahnutykh do kryminalnoi vidpovidalnosti ta vydy kryminalnoho pokarannya za 2023 rik (forma 6) / *Ofitsiyni vebsait «Sudova vlada»*. URL: <http://surl.li/xybwjq> **4.** Zvit pro osib, prytiahnutykh do kryminalnoi vidpovidalnosti ta vydy kryminalnoho pokarannya za 2024 rik (forma 6) / *Ofitsiyni vebsait «Sudova vlada»*. URL:

<http://surl.li/xybwjq> 5. Zvit pro osib, prytiahnutykh do kryminalnoi vidpovidalnosti ta vydy kryminalnoho pokarannia za 2025 rik (forma 6) / *Ofitsiyni vebсайт «Sudova vlada»*. URL: <http://surl.li/xybwjq> 6. Postanova obiednanoi palaty Kasatsiynoho kryminalnoho sudu u skladi Verkhovnoho Sudu vid 01.12.2025 u spravi № 638/18926/23 (provadzhennia № 51-714km25). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132476385> 7. Antoniuk N. O., Zahynei-Zabolotenko Z. A. Kryminalna vidpovidalnist za osvittii kolaboratsionizm u pravovykh vysnovkakh Verkhovnoho Sudu. *Analitychno-porivnialne pravoznavstvo*. 2026. Vyp. 02, ch. 2. S. 310–315. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.02.2.49> URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2026/04/51-1.pdf> 8. Pysmenskyi Ye. O. Kryminalno-pravovi problemy protydyi kolaboratsiyni diialnosti: monohraf. Kyiv: Alerta, 2024. 348 s. 9. Drabiuk S. S. Propahanda ta yii vydy. Shliakhy protydyi propahandi. *Analitychno-porivnialne pravoznavstvo*. 2022. Vyp. 01. S. 153–157. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.01.28> . URL: <https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/258841/255602> 10. Kolaboratsiina diialnist: zahalni zasady kryminalno-pravovoi kvalifikatsii : praktych. poradnyk / O. O. Buriak, O. I. Bukriev, D. O. Olieinikov, M. V. Chlenov / za zah. red. zasl. yurysta Ukrainy A. Z. Shvetsia. Kharkiv: Pravo, 2022. 98 s. 11. Antoniuk N. O. Derzhavna zrada i kolaboratsiina diialnist: pytannia kryminalno-pravovoi kvalifikatsii. *Slovo Natsionalnoi shkoly suddiv Ukrainy*. 2021. № 4 (37). S. 56–68. DOI 10.37566/2707-6849-2021-4(37)-5 URL: https://slovo.nsj.gov.ua/images/pdf/2021/4_37_2021/antoniuk.pdf 12. Vyrok Ternopil'skoho miskraionnoho sudu Ternopił'skoi oblasti vid 15.09.2025 u spravi № 607/154/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130414336> 13. Vyrok Ternivskoho miskoho sudu Dnipropetrovskoi oblasti vid 11.04.2024 u spravi № 194/156/23. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118287230#> 14. Vyrok Novovorontsovskoho raionnoho sudu Khersonskoi oblasti vid 19.06.2025 u spravi № 954/1183/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128282203> 15. Vyrok Rivnenskoho miskoho sudu Rivnenskoi oblasti vid 12.06.2025 u spravi № 569/4276/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128127902> 16. Vyrok Lutskoho miskraionnoho sudu Volynskoi oblasti 11.09.2023 u spravi № 161/2177/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113341455#> 17. Vyrok Zhovtnevoho raionnoho sudu m. Dnipropetrovska vid 11.12.2023 u spravi № 201/1779/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115604294> 18. Vyrok Ternivskoho miskoho sudu Dnipropetrovskoi oblasti vid 22.10.2024 u spravi № 194/1069/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122462551#> 19. Vyrok Sobornoho raionnoho sudu m. Dnipra vid 22.09.2025 u spravi № 201/3722/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130521951>

Pylypets Anton. Educational propaganda in temporarily occupied territories: an analysis of case law

This study analyses court judgments handed down by Ukrainian courts between 2022 and 2026 under Part 3 of Article 111-1 of the Criminal Code of

Ukraine, specifically regarding the courts' determination of the elements constituting educational propaganda. It has been established that educational collaboration, including educational propaganda, may be carried out by Ukrainian citizens exclusively in the temporarily occupied territory, which follows from the nature of collaborationism as a socio-political phenomenon. The approach has been upheld whereby, in the event that a citizen of Ukraine carries out pedagogical (scientific and pedagogical) activities in the temporarily occupied territory in the form of teaching social studies (subjects) (for example, the history of the Russian Federation), as well as the Russian language, it is lawful to classify such actions as educational propaganda under Part 3 of Article 111-1 of the Criminal Code of Ukraine. In other cases, where a Ukrainian citizen in a temporarily occupied territory taught, for example, natural sciences, this fact alone is not sufficient to hold them criminally liable for educational propaganda. The classification of teachers' (lecturers') actions under Part 3 of Article 111-1 of the Criminal Code of Ukraine is possible only if, alongside the performance of pedagogical (scientific and pedagogical) activities, it is established that they have committed specific acts of propaganda. It has been established that the courts do not differentiate between unlawful acts by Ukrainian citizens as collaborationist teaching and educational propaganda, nor do they reflect this in their judgments, which does not contribute to the accuracy and specificity of criminal law classification. Furthermore, even where there is evidence of unlawful acts by Ukrainian citizens exhibiting the characteristic features of educational propaganda, the courts do not mention this in the formulation of the charges, limiting themselves to stating that the individuals engaged solely in collaborationist teaching. It is proposed that further academic research should continue to examine the essential characteristics of propaganda as a socially dangerous act, as provided for in specific articles of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine.

Key words: collaboration, educational propaganda, propaganda, collaborationist training, temporarily occupied territory, criminal liability, criminal offence.

Дата першого надходження рукопису до редакції: 05.03.2026 р.

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 14.03.2026 р.

Дата публікації: 28.04.2026 р.